

Carta Alimentària de la Regió Metropolitana de Barcelona

Barcelona
Demà
Compromís
Metropolità 2030

Pla Estratègic
Metropolità
de Barcelona

Preàmbul

Vivim en un planeta finit amb recursos limitats. Vivim també en societats globalitzades condicionades per canvis accelerats i grans desafiaments on conflueixen emergències múltiples. Les emergències climàtiques i ecològiques que afrontem estan directament vinculades a l'emergència sanitària actual i, de retruc, a l'emergència alimentària resultant.

La pandèmia de la COVID-19 ha posat encara més de manifest les fragilitats d'un sistema alimentari globalitzat que ja estava sota una forta tensió. Estem davant una situació extraordinària que ens ofereix una oportunitat per incorporar els aprenentatges d'aquests intensos moments, redefinir una visió i missió conjuntes, i reconstruir un sistema alimentari més localitzat, sa, just, baix en carboni i ecològic que pugui donar resposta a les necessitats de totes les persones.

Les crisis conviden a fer-nos preguntes sobre què és allò essencial, necessari i vital tant a escala personal com social i econòmica. **L'alimentació és una necessitat bàsica**, un dels elements fonamentals per a la vida de les persones, i requereix ser elevada al rang de política pública.

L'alimentació és una qüestió personal i també política, amb impactes significatius des del punt de vista social, ecològic i econòmic. En aquest sentit, resulten imprescindibles plantejaments territorials i de caire transversal per fer valer i defensar **l'alimentació com a dret fonamental**.

Són moltes les veus que subratllen el protagonisme de les metròpolis en tant que grans nuclis de consum i, per tant, com a palanca de transformacions profundes. Però les polítiques alimentàries transcendeixen les polítiques de consum, tot i que aquestes hi tinguin un paper protagonista i estructurador. Així doncs, no es tracta només de garantir l'abastiment a la metròpoli, sinó **d'equilibrar les relacions entre el món urbà i el seu entorn**. De fet, els contextos urbans i els rurals es troben caracteritzats per continuïtats i complexes interdependències. El rol de lideratge de les ciutats no ha d'anar pas en detriment de la qualitat de vida als territoris rurals, ans al contrari: **si la ciutat cuida el camp, el camp cuida la ciutat**.

A Catalunya van desaparèixer 6.800 finques agrícoles de petita i mitjana escala entre el 2006 i el 2016; la proporció de població activa agrària és només d'un 1,6 % (2013)¹ i la contribució de l'agricultura al PIB és del 0,94 % (2019)². Des de l'any 1956 s'han perdut el 80 % dels terrenys agrícoles a les valls fluvials i als espais de muntanya de l'àrea metropolitana de Barcelona³, fent créixer la dependència exterior i disminuint la resiliència del nostre sistema alimentari.

El model alimentari influeix en el model territorial. La nostra relació amb l'aliment ha estat i és un principi d'ordenació fonamental dels llocs que habitem i les relacions que establím entre les persones i amb l'entorn. Davant la creixent desconexió entre món rural i món urbà, ens cal repensar urgentment la relació entre el consum urbà i la pagesia, generant espais de confluència entre la persona que produeix i la que consumeix, per reconèixer la persona consumidora com a ciutadania coproductora. Aquest vincle i reconeixement del valor real dels aliments reforça la nostra capacitat de decidir i d'esdevenir subjectes de canvi i benestar.

L'alimentació entesa com una mercaderia més ens porta a un atzucac que, d'una banda, eixampla les desigualtats socials i, de l'altra, actua com un dels motors que ens condueix cap a una situació d'emergència que amenaça la vida del planeta, tal com la coneixem.

La relació entre alimentació i salut és incontestable.

El concepte de salut no només inclou la salut humana, sinó també la salut planetària. No es tracta únicament de l'absència de malaltia, sinó del manteniment del benestar físic, mental, social i ecològic dels individus i dels seus ecosistemes. Garantir la salubritat i la seguretat d'allò que consumim esdevé un dels principals objectius de les polítiques alimentàries, però cal anar més enllà.

Malauradament, els desequilibris alimentaris de la població són una tendència creixent i un símptoma inequívoc d'uns estils de vida poc saludables i desvinculats de l'origen del producte, així com de la poca informació sobre els diferents sistemes de producció agrària, ramadera i pesquera. De fet, sobrealimentació i desnutrició són dues cares de la mateixa moneda. A més, la malnutrició és una nova forma de desigualtat alimentària.

La indústria de productes alimentaris i begudes, junt amb la restauració, té un pes econòmic i estratègic important al nostre país. La transformació dels aliments, però, requereix

1 Indicadors de Sobirania Alimentària a Catalunya (2018). <http://indicadors.arrandeterra.org/infografies/>

2 Elaboració pròpia a partir de l'IDESCAT. <https://www.idescat.cat/pub/?i-d=aec&n=354>

3 Avanç del Pla Director Urbanístic Metropolità (2019). <https://urbanisme.amb.cat/pdu-metropolita/reptes-oportunitats/infraestructura-verda>

uns elevats estàndards de qualitat, tant en termes nutricionals i ambientals com en l'ocupació que generen, i que cal garantir que són sempre respectats.

La indústria agroalimentària és el primer sector industrial europeu i el motor del teixit industrial a Catalunya (11,9 % PIB), majoritàriament a través de petites i mitjanes empreses (2020)⁴. A la província de Barcelona, del total d'empreses registrades, més d'un 10 % es dediquen a àmbits relacionats directament amb l'alimentació (2020)⁵, mentre que només un 1 % de la població ocupada es dedica al sector de l'agricultura, la ramaderia i la pesca (2001)⁶.

En aquest sentit, la **innovació tecnològica, social i mediambiental** és el motor que ens permet replantejar alguns aspectes del model alimentari actual, que s'ha mostrat ineficient, amb alts costos de producció i poc valor de producte. Però també cal confiar en el coneixement i els mètodes tradicionals. El retorn a una **relació més respectuosa amb els cicles naturals** i amb els vincles entre els aliments i els territoris és clau per a un nou model alimentari.

El sistema agroalimentari, segons l'IPPC, és responsable d'entre el 21 % i el 37 % de les emissions de gasos amb efecte d'hivernacle⁷.

Aquesta Carta Alimentària de la Regió Metropolitana de Barcelona vol donar suport i reforçar els processos que s'esdevenen a escala local per a la transició a un model de major sobirania alimentària, que enforteixi la resiliència d'un sistema alimentari més just, segur, sostenible i saludable, format per criteris socials, ecològics i de proximitat.

La resiliència dels sistemes alimentaris fa referència a la capacitat de proporcionar aliments suficients, adequats i accessibles per a totes les persones en situacions adverses, imprevistes o de risc.

La Carta Alimentària de la Regió Metropolitana proporciona, doncs, **un relat i un marc estratègic d'acció** que interpel·len de manera directa les estructures i els mecanismes del sistema que alimenta les ciutats i els pobles de l'entorn metropolità de Barcelona.

4 Pla Estratègic de l'Alimentació a Catalunya 2021-2026 (2020). Estat de l'art de l'alimentació a Catalunya: Diagnosi tècnica. Eix de Sostenibilitat Econòmica http://agricultura.gencat.cat/web/.content/04-alimentacio/consell-catala-alimentacio/enllacos-documents/fixers-binari/PEAC_Diagnosi-tecnica-Sostenibilitat-Economica_Abril-2020.pdf. Segons dades d'aquest informe, el 98,2 % de les empreses de la indústria agroalimentària catalana tenen una dimensió de menys de 200 persones treballadores.

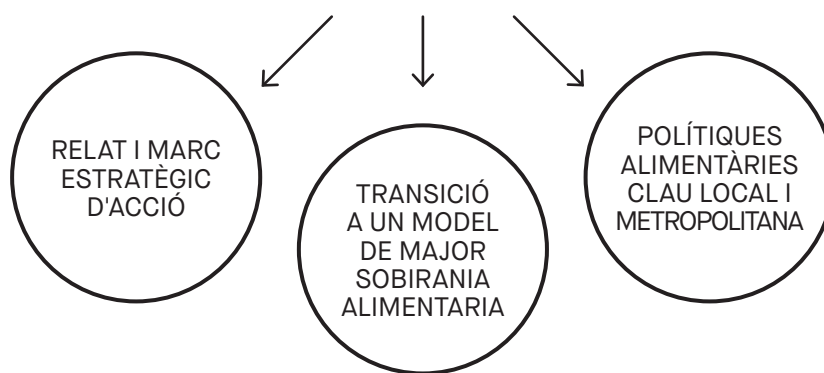
5 Elaboració pròpia a partir d'HERMES, Informació Estadística Local. Diputació de Barcelona. <https://www.diba.cat/hg2/presentacioprov.asp?prid=1127>. Els àmbits relacionats directament amb l'alimentació són: 1) serveis de menjar i begudes, 2) indústries de productes alimentaris, 3) fabricació de begudes i 4) agricultura, ramaderia i caça, i activitats dels serveis que s'hi relacionen.

6 HERMES, Informació Estadística Local. Diputació de Barcelona. <https://www.diba.cat/hg2/presentacioprov.asp?prid=1358>

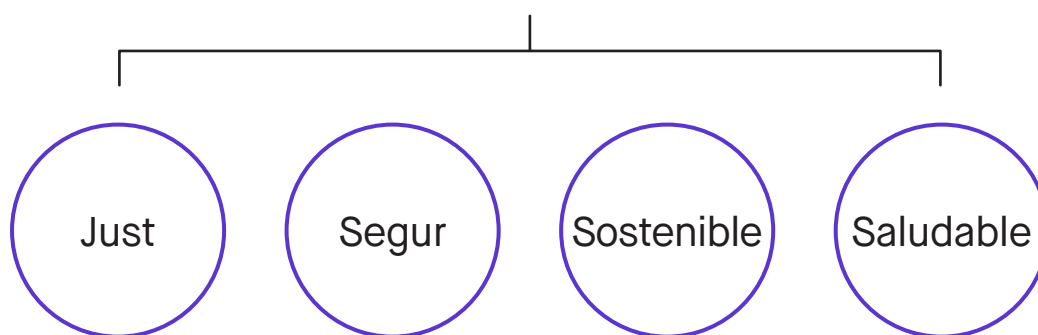
7 The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). <https://www.ipcc.ch/>

Per aquest motiu, aquest marc de treball ha d'incloure espais de participació, estratègia i acció per al desenvolupament de **polítiques alimentàries en clau local i de regió metropolitana**, amb la implicació d'un ampli ventall d'actors: les administracions públiques, el sector productiu, les universitats i la recerca, i la ciutadania i les seves organitzacions. Destaquem, també, el paper dels mitjans de comunicació com a altaveus dels reptes i els valors associats a aquesta transició.

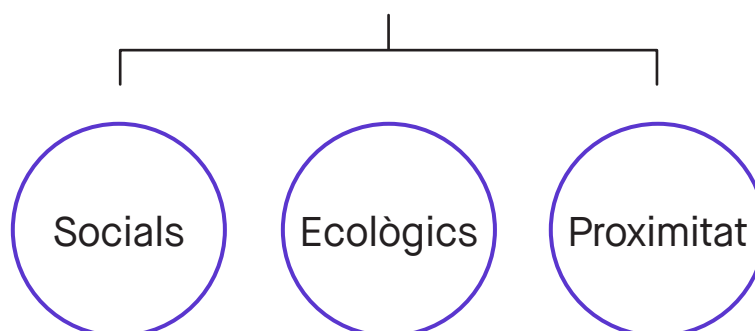
Carta Alimentària de la Regió Metropolitana de Barcelona

Enfortint la resiliència d'un sistema alimentari

i format per criteris

Compromisos

En aquest marc:

Tenint en compte l'horitzó del **Compromís Metropolità 2030**, on l'eix central és l'impuls del **progrés social i econòmic com a mecanisme per a la reducció de les desigualtats i de la segregació espacial en el territori metropolità en el context de l'emergència climàtica i en el món postpandèmia.**

Tenint en compte **els compromisos de les diferents agendes internacionals** envers un sistema alimentari més just, sostenible i saludable. Especialment els *Objectius Agenda Desenvolupament Sostenible 2030 de les Nacions Unides, Nova Agenda Urbana, Decenni de les Nacions Unides d'Acció sobre la Nutrició (2016-2025), Carta Europea de Governança Territorial i Alimentària (2011), Carta per una sobirania alimentària des dels nostres municipis (2014), Pacte dels Alcaldes i Alcaldesses pel Clima i l'Energia (2015), Pacte de Polítiques Alimentàries Urbanes de Milà (2015) i Estratègia d'impuls de la política alimentària de Barcelona (2016-2019).*

Entitats membres de l'associació Pla Estratègic Metropolità de Barcelona, alcaldes i alcaldesses, representants dels governs i entitats locals, productors i productores, empreses i entitats del teixit social manifestem la nostra adhesió a aquesta Carta Alimentària de la Regió Metropolitana i ens comprometem a:

01.

Facilitar la participació i la governança per crear una base social i institucional implicada

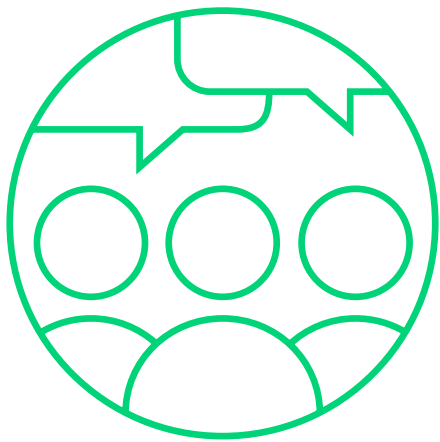
02.

Defensar un medi agrari viu que impulsi la producció local i el seu valor social i ecològic

03.

Prioritzar l'equitat social i econòmica davant la crisi climàtica i el món postpandèmia

01. Facilitar la participació i la governança per crear una base social i institucional implicada

- Repensar els sistemes alimentaris des d'un **enfocament holístic** que contempli l'alimentació com un **dret** dels territoris i de les persones, situant la **cura de la vida i les persones** al centre dels nostres valors i les nostres pràctiques. Aquesta visió contempla el cicle alimentari del camp al plat (producció, emmagatzematge i transport, distribució, elaboració i processat, empaquetatge, comercialització, consum i gestió de residus) i també els àmbits transversals on impacta el sistema alimentari (medi ambient, salut, cultura, patrimoni, ocupació-emprenedoria, gènere, educació, serveis socials, etc.).
- Contemplar la major **diversitat i la pluralitat d'actors** del sistema alimentari en clau de **quíntuple hèlix**: les administracions públiques, el sector primari productiu (pagesia i primera transformació alimentària) i les empreses del cicle alimentari, les universitats i la recerca, la ciutadania i les seves organitzacions, i els mitjans de comunicació.
- Identificar i transformar experiències de **bones pràctiques** en programes i polítiques públiques, afavorint transicions, projectes pilot-tractors i canvis d'escala,

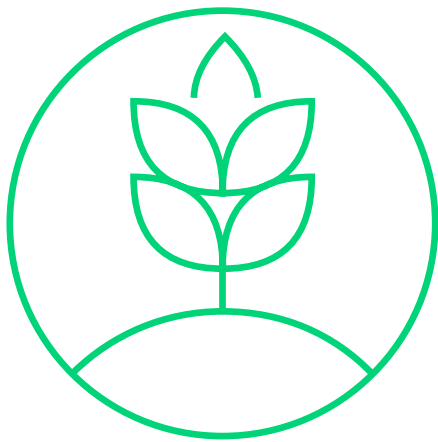
amb el suport acadèmic, d'investigació i de recursos corresponent.

- Explorar i facilitar la constitució d'**espais o marcs propis de governança i transparència multinivell**, que recullin i donin resposta a les necessitats expressades des dels territoris i dels actors que defineixen el subjecte polític metropolità.
- Generar coneixement, discurs i imaginari en una **estratègia de comunicació i sensibilització coordinada**.

Accions vinculades:

- 1.1 Disseny i implementació de **nous indicadors**, i sistemes d'informació i de generació de dades alineats amb el marc d'indicadors del Pacte de Milà que s'integrin en l'Observatori del Sistema Alimentari Metropolità. Aglutinar talent i línies de recerca per contribuir a resoldre els reptes del sistema alimentari actual. Explorar les potencialitats del *big data* i la ciència ciutadana.
- 1.2 Elaboració de diagnòstics i recomanacions integrals sobre el sistema alimentari metropolità que permetin definir **estratègies alimentàries locals articulades en l'escala metropolitana** a través d'espais de referència, pràctiques compartides i experiències inspiradores.
- 1.3 Constitució, allà on es consideri oportú, de **consells agroalimentaris locals**, en els quals es reconeguin els diferents interessos, es gestionin els conflictes i s'equilibrin les relacions de forces per tal d'establir acords i pactes de futur sobre una visió i confiança mútues.

02. Defensar un medi agrari viu que impulsi la producció local i el seu valor social i ecològic

- Protegir, recuperar i dinamitzar el **sòl agrícola** com un actiu estratègic dins del planejament territorial i urbanístic metropolità.
- Defensar la pagesia i les seves formes d'organització assegurant la viabilitat econòmica, ecològica i social de les finques, així com la producció agrària amb **rendes agràries dignes**, facilitant el **relleu generacional** i **l'accés a la terra**, i donant suport per a la incorporació de pràctiques agràries sostenibles amb equipaments de referència, així com recursos tècnics i econòmics per a la formació i innovació.
- Fomentar els **circuits de comercialització de proximitat** que reforcin els vincles directes, de col·laboració i confiança entre els diferents agents del cicle alimentari, posant en valor els productes de proximitat i construint una aliança entre el petit i el mitjà productor/a local i els comerços de proximitat.
- Incidir en els fluxos de mercaderies. Investigar i implementar sistemes logístics que facilitin la **distribució conjunta** dels productes agroalimentaris de proximitat,

i que ajudin a dinamitzar la xarxa de mercats municipals i de comerç local que revitalitza els carrers i les places metropolitananes, afavorint la cohesió social.

- Promoure l'**agricultura social**, que dona suport a l'agricultura urbana, pels seus beneficis per a la cohesió social i la revitalització de la vida comunitària i l'economia del bé comú.

Accions vinculades:

- 2.1 Preservació, valoració i blindatge de la terra agrària i els sols fèrtils, a través de legislació específica, **formes d'ordenació territorial favorables i instruments de gestió concertada**, com, per exemple, els parcs agraris i els acords de custòdia participatius que quedin reflectits al PDU metropolità de Barcelona i als diferents POUMS.
- 2.2 Creació i suport a canals de **comercialització i distribució de productes de proximitat** d'aliments frescos, locals, ecològics i de temporada, especialment amb programes de referència en la xarxa de mercats i comerç local.
- 2.3 Posada en marxa de dispositius d'enfortiment de les relacions de **col·laboració entre productor/a, consumidor/a i establiments comercials**, com ara els *hubs* alimentaris.

03. Prioritzar l'equitat social i econòmica davant la crisi climàtica i el món postpandèmia

- **Democratitzar l'alimentació en funció d'un principi de justícia social** que garanteixi les condicions d'accés de tota la població a una alimentació sana, equilibrada i saborosa, basada, tant com sigui possible, en productes locals i ecològics, i que, al seu torn, reconegui la diversitat cultural de les comunitats.
- Apoderar i sensibilitzar la ciutadania respecte als reptes del sistema alimentari i envers uns **models de consum i estils de vida** més saludables, responsables i sostenibles.
- Posar en valor el **potencial estratègic i el compromís de la indústria alimentària i del sector agrari en termes d'innovació social, economia circular i desenvolupament territorial sostenible** per aportar solucions des del vessant ambiental, social i econòmic; incentivant una ocupació de qualitat i la utilització de matèria prima local, i generant sinergies amb els diversos processos d'innovació multiactor.
- Sensibilitzar en la **prevenció de residus, la cultura de l'aprofitament i l'horitzó residu zero** per reduir l'impacte ambiental,

afavorint un ús més racional dels envasos i del plàstic, i la **recuperació i la redistribució d'aliments** segurs, frescos i nutritius destinats al consum humà, procedents de tot el cicle alimentari i per a tota la població.

Accions vinculades:

- 3.1 Intervencions sobre l'oferta per assegurar la **disponibilitat i l'accés a aliments frescos, locals, ecològics i de temporada** per a tota la ciutadania, en particular en els barris i per a les persones més vulnerables, mitjançant la gestió de llicències comercials, suport a mercats itinerants i sistemes de repartiment domiciliari.
- 3.2 Desplegament de **programes d'informació i sensibilització** alimentària des de la prevenció i la promoció de les dietes saludables, amb la implicació dels actors locals.
- 3.3 Utilització de la **contractació i la compra pública responsable** amb criteris ecològics i de proximitat i en clau d'economia social, solidària i sostenible en l'àmbit de la restauració col·lectiva i, específicament, en els menjadors escolars.
- 3.4 Incentius a les pràctiques d'**economia circular** i el tancament de cicles de matèria, aigua i energia en els diversos processos relacionats amb el cicle alimentari, en particular en la transformació i distribució d'aliments i el sector horeca.

La Carta Alimentària de la Regió Metropolitana de Barcelona es dotarà dels espais i instruments de coordinació i seguiment corresponents.

Així mateix, l'adhesió a la Carta Alimentària de la Regió Metropolitana de Barcelona suposa la vinculació de les institucions i organitzacions signants amb els principis, valors i objectius continguts en el Pacte de Milà de Polítiques Alimentàries Urbanes en una aproximació territorial integrada i la voluntat de col·laboració en el bon desenvolupament de les activitats associades a Barcelona Capital Mundial de l'Alimentació Sostenible 2021.

#CompromísMetropolità